

Mafuradun Koni

"Npalan"

LIBRAIRIE TRAORE

REMERCIEMENTS

Les Editions "LA RUCHE A LIVRES" de la
LIBRAIRIE TRAORÉ remercient:

CODE (Canadian Organisation for Development Through
Education)

et

AUTOGRAPHE (Projet d'appui à l'Édition)

Pour la part importante qu'ils ont prise dans la
réalisation du présent ouvrage à travers leur aide
technique et leur soutien financier.

WALEJUMANDON FOLI

Tarawelega gafedilanyoro ni gafefeereyoro
nemogow be foliko puman ni tanuni ke Kanada
jamana togolakubew ye,olu minnu be Bamako
n'u togo ye "KODI" ani "OTOGARAFU".
Olu de ka deme y'a to nin gafe in dilanna ka ne.

©LIBRAIRIE TRAORÉ Bamako 1994

Toute reproduction, traduction, adaptation, même partielle, par tous
procédés, en tous pays, faite sans autorisation préalable, est illicite et
exposerait le contrevenant à des poursuites judiciaires.

GAFE KONOKOW

Ne be n yeleke	7
Ne be dugu do don,.....	7
Tabarakala, tabadagakala.....	10
Ba Maliba,.....	14
I ban !.....	16
Benkan ni kudayi,kelen te.....	17
Nin bee be donni konon	18
Ne de ye farafin ye	20
yelema be ten.....	21

ገጽ ቢላ

Nin poyigafe in togo "Npala". Npala ye bore ye, magonfenw be bila min kono k'u lasago. Kabini lawale, poyiw be da an fe yan. Naaraw tun b'u fo masakew ye ani cefarinw. Poyiw tun be fo ka mogow nisondiya, k'u son hakili juman na, ka danbe sinsin. Sara ni ceɓa, furu ni kanu tun be mankutu poyidalaw fe. U tun be deli, hine ni makari, segen ni dusukasi fana da poyiw kono. Bee layelen niyoro tun be poyiw la..

A ka ca a la, folifen do tun be fo poyi senkoro k'a sankorota. Halibi a b'o cogo la. Poyi ka kan ka ke i n'a fo donkili. Donkili focogo, a koro, ani folisen min b'a koro, o de be ani kuma gansanw bo jagon na. Nin gafe in na, poyi dow be a la, olu be se ka fo dununkan koro. Dow be se ka fo filekan ni nkonifokan koro. Dow yere be se ka kalan ten, cogoya la min b'a don mogow la k'a soro folifen t'a koro. Togo kerengerennen ma da poyi ninu kelen-kelen si la; u togoko be u kalanbaaw sago la. Masalabolo kelen be ni kumasenw ye. Poyi sebennen be ni poyidenw ye. Poyiden minw

sebennen don ka gere jagon na, olu be kulu kelen na : poyidenkulu. Poyi be se ka jefo poyidenkulu hake fe. Ni poyi bee layelen ben poyidenkulu kelen ma, o be kelenya jira ben ani jagondeme.

Ni poyidenkulu ye fila ye poyi kono, i b'a soro kulu fila in konokow te tali ke jagon na. Ala ye fen o fen da, a bee ye fila-fila ye : balo kerefe saya be yen, se ni dese don, numan ni juguman, sebe ni tulon. Ni poyidenkulu ye saba ye, o be farinya kofa, cesiri, dusu, senyerele, senyerekoru, tijejalan, walima jokele. Ce bere ye saba ye; ceya ye gundo ye. Ni poyidenkulu ye naani ye, o poyi be musoya kono. Wolobaa numan ni furumuso numan ye daamu ye du kono. Muso bere ye naani ye. Ni poyidenkulu ye duuru ye, o be baara kofa. Bolonkoniden ye duuru ye.

Ni poyidenkulu hake ye wolonwula ye, o be donko, suya ni mogokamanagankow de jira. Poyidenkulu kono, poyiden hake fana n'a koru be jagon na, i n'a fo poyidenkulu ta be cogo min na. Poyiden janya kojugu walima a surunya kojugu, o bee n'a koru be jagon na.

Poyi be se ka jefo a folikan fe. O ye

kuma tonomicogow ye :

Kuma be se ka turu kunjugu kan; a be se ka suli yoro dow la, ka korota yoro dow la. Poyi kono, kumakan be se ka girinbasa, ka farinya walima ka timiya. Dape dow be taa ka segin-segin poyi kono, o fana be folikan sankorota. A be se ka ke fana poyidenw kape laban ka ke mankan suguya kelen ye, o n'a jagonna caman...

Poyi be jefo a koru fe. Poyi dow la, poyidala naniya dalen be kene kan. Dow la a naniya be wogobe, k'a sensen n'a te poyi te se ka faamuya. Poyi be se ka jefo fana, Bamanankan Maben sariyaw hukumu kono, bawo poyisebenna te foyi ke a kunfe. N'an ye nin bee laje, an b'a faamuya ko poyiye ka a koru fo. O koru in ni poyi folikan n'a sigicogo be tali ke jagon na. U si te taa si ko.

Poyigafe in be se ka kalan balikukalandenw kun, ani bamanankan be kalan lakoliden minw kun. A b'u lafaamuya dipelatige ko caman na seko ni donko sira kan, ani yiriwa.

Mahamadu Konta

Ne be n yeleke

Kuluninyeleke san na,
 Ka n yeleke
 Ni ka BATAKI yankan,
 Ka BATAKI yankan
 Ni k'a bugu-bugu
 Ni k'a jensen,
 K'a jensen
 Ni k'a tila-tila,
 K'a tila-tila
 Ni k'a ni,
 Kalanbaliw la, bololankolonw na,
 hakilijumantigiw la, tɔɔlenw na.
 K'a ke bolominekala ye,
 Sinsinbere,
 Sinijesigi,
 Maramafen,
 Yebaliye, fɔbalifo, dɔnbalidɔn,
 Kebalike,
 Dunkafa, ani tulong ni ye

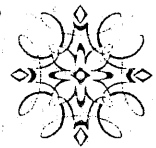
NE BE DUGU Dɔ DɔN,

Ne be dugu dɔ don, a tɔgo,
 jamana kurunnama,
 a be taama sira de kan
 badaa-badaa.
 NE BE DUGU Dɔ DɔN,
 a tɔgo,
 jamana baramalatobili de be k'a kɔɔ,
 a yere t'a dun.
 NE BE DUGU Dɔ DɔN,
 a tɔgo,
 jamana galama,
 baro de be k'a kɔɔ, mɔgo ka so te.
 NE BE JAMANA MIN DɔN,
 O tɔgo,
 Jamana kalankeso
 Jamana baarakeso,
 Jamana sariyaso,
 Jamana tijefɔso, sigifɔso,
 A be yeelen na,
 A be neema la.
 N ko bee be jɔgon ye sa,
 bee be jɔgon dɔn

beɛ ye kelen ye tugun.
 Sebedo ni nsiminido cemance,
 Si ni nere ni nsira,
 aw ko mun tugun sa!
 jiridenba baden tow fana ke !
 Jɛge be ko la, a te ban ba la, badinge be yen,
 a be yen,
 mun tora tugun !
 Kungoda tololen,
 kuma te kungoƙan ma, o kerebete !
 Misi te jɔnni fe, jango saga,
 ba kɔni ko te, ni bin tena falen dalanw kan !
 E ! se ni kami, wolo ni nkelenin, nsonsan,
 kooro fana ke, a ma ban wa ! kaana !
 Baara te dugu la, jiginew falen tetewu,
 aw ko di nin na !
 Cemisenw ka ca, npogotigiw kerebete,
 o be cogo di !
 Bana te dugu la, keneya be farikolow la,
 sawa be new kan !
 Dunkafa no be dafurugu la, a dan t'o ye ?
 Gele be cemance, jiriba suma na,
 fere be cemance !
 Dugutigibulon, komodo, nado yanfe,
 misiri fana ke !

Fijne be woyo, ka woyo-woyo doron, sisi be t'o
 fe, foloko be t'o fe !
 Tile binna, su ma ko, te funteni te tugun,
 sankolo yere be fuwa !
 Konow b'u deeru, k'u
 deeru-deeru doron, ni ka corogo
 ka corogo-corogo doron !
 Dabaw be yoro o yoro, u b'u
 terun-terun ka na soyanfan !
 Musow b'u sen kan, pologoto-palagata,
 yaban-yaban, heyi !
 Bilakorow be ka jagon tereke,
 Cemisenw be baro, k'u jan ka yele,
 Tulon ani yele,
 yele ni tulon doron !
 Jiriba suma na, gele jan san na,
 Fenkorobaw tun sankorotalen be !
 Minfen ani konfen, sirabara ni tabadaga,
 Wali ni npari,
 Jeliba ni nkonibara,
 Barobamugu ani yelebamugu,
 keletige jalanw ni kaalokaalokow,
 Tulon ani yele ani tulon doron,
 Dunkafa ani daamu !

Tabarakala, tabadagakala

Samogokunda, samogokunda
 Jegeminena, bagankulutigi,
 Jiriforotigi, samogokunda
 O mana bo yen,
 Korosiyenni, korosiyenni kofe, korosiyenniw.
 O mana bo yen
 Konomayali, konomayali, bilakorobaara.
 O mana bo yen,
 Kunnasuli, kunnasuli kofe,
 jotigeli dunun.
 Tabarakala, tabadagakala
 Samogokunda, samogokunda,
 Jegeminena, bagakulutigi
 Jiriforotigi, samogokunda.
 O mana bo yen,
 Jogsili dunun, jogsili dunnun, josuuru
 dunun.
 O mana bo yen
 Jodoni sawa, jodani sawa kininkinin sawa.
 O mana bo yen,
 Jiginebafa, lanpobasara sarakatibo.
 Tabarakala, tabadagakala,

Samogokunda, samogokunda,
 jegeminena, bagankulutigi,
 Jiriforotigi, samogokunda.

O mana bo yen,
 Sanyelemaseli, sanielemaseli
 dahirime seli.

O mana bo yen,
 Kalakalace, kalakalace, falo
 kurunnin.

O mana bo yen,
 Danni damine, danni damine
 joro damine.

Manden kono yan !

Kala ta jon tan ni wooro.

Manden kono yan !

Daara naani.

Manden kono yan !

Morisi kana naani

Manden kono yan !

Mamurusi, numansi, kandasi, Banjugusi,
 Bucarisi, pamakansi,

Si ni si.

Manden kono yan !

Kirina, keela, nagasola, kirikoroni,
 kumakaran, Manden saama.

Manden kono yan !
 Tabon kele, negeboyira kele, kirina kele,
 kurukanfuga.
 Manden kono yan !
 Farakoro makan ceni, sasuma Berete,
 Sogolon kuduma.
 Son Jata, Makan Jata,
 Sogolon Jata, sinbo Jata,
 Tonta Jata, Kalata Jata, Konante.
 Mossi sogolon, jare, Sogolon Yamadu,
 Sogolon Kolonkan, Sogolon Koori.
 Masa Dankaran Tuma,
 Nana Tiriban Danfen Bijentan,
 Tasuma Goninafe.....
 Manden kono yan !
 Nfajigi Makantaa Jigi, Fakoli kunba, Fakoli
 Daba, jemeyankoli,
 Bula te ke konson ye Manden yan !
 Tiraman ani kanke jan,
 Sibi Jhana faran Kamara, Tabon Jhana Faran
 Kamara, Sibi Tabon
 Sobe ni Bali. Soso Bali sumaworo kante, sege
 min tun be kukuba,
 O tun be jani jani. Do dugu,
 kone ! Jiba min kone, Manden kono yan !

Balafaseke Kuyate, ani Jankuma dogo
 Bala fo sege Kuyate, Bala fo !
 Manden kuma koro koro.
 O y'a soro su kora sa
 nka dugu ma tila.
 Arabuw y'u den-den denen kerefe
 U ye nakun pini u yere la :
 U bagara Ala n'a kira ma,
 Ka Ala fo ka kira fo, ka jago fo.
 Jaa jaaa... o t'a je ye.
 U ye fota fo, ka keta ke, ka tata ta.
 O y'a soro su kora,
 Nka dugu fana tila la.
 Nansaraw binn'an kan biribarabiri
 U ye nakun pini u yere la :
 U bagara Ala n'a kira ma
 Ka Ala fo, ka Isa fo, ka jeyelen fo,
 ka hadamadenya fo.
 Jaaa... jaa, o t'a je ye. U ye fota fo,
 Ka keta ke, Ka tata ta.
 Tilegan dere dere fe,
 An yerew birisara jagon na.
 U ye sigikun pini u yere la :
 U bagara nansaraw ma U fana ye Ala fo, ka
 kira fo, ka jeyice fo, ka sinjesisigi fo.

Jaaa... jaaa... O t'a je ye.
 Kalamukala yankanna,
 Bonkaju baratura. U ye fota fo,
 Ka keta ke, Ka tata ta.
 Nin ye here jigitigekow ye wa

Ba Maliba,

Ani folo Maliba :
 Korebore, kenedugu ni Baninkola,
 kala konona,
 Bama jare, Bama saba,
 fo Buramaninsiw fe yen,
 Samalen Banba, Kita Banba
 ani Banba Sanogo, Boozola,
 Megetan ani Miyankala,
 waliju keme saba ni bi saba ni saba,
 Faamada ka kun kan,
 fo Lazawadi i fora jamana konon,
 Filadugu ni Ganadugu, saro faamadenw,
 Kaso ni jitumu jamana, bo finman n'a jeman,
 Botu korola la, fo sinankunya
 gelen tigilamogow fe yan !
 Belekonna ni ba-ni-monon-ee-denw,
 naran sukononona na !
 Wagadu ! wagadu ! ani wasolon,
 kon be min !

Karita ni jenekafinma,
 Banboli kalekasije kene,
 Manden ni Manden lamini !
 Sogolon Makan Jata Konante !
 Kitakulu kanna, ani wandankulu sanna,
 kurukanfuga !
 Fo kirikoronni fo Maani wa Maani !
 Fo Walata, Dabakala, ka n'a gosi hawusaw la,
 samuru filaninw
 Fo Moredugu, futatoro, ka t'a gosi
 fo tufin korola la !
 Ba Maliba, Ani Folo Maliba !
 Takurunda be sugu-sugu
 joli barama koron tuma min na.
 Ji kalanman be wuli buga-buga
 kunkoloso konona na, ola,
 Sanperen negeden wolonwula
 be golobasa fasaw ni jogon ee,
 Nin bee te tile masa non ye wa !
 Kongon ni minnogo ma fen bo
 dow ka tije fo la, tile masa non don.
 Faantanya banajuguba ma fen bo
 dow ka horonya la, tile masa non don.
 Lebuli ni jugusagoya ma fen bo
 dow ka tilennenya la, tile masa non don.

Dibi be firi dōron mōron be tugu,
 Tile masa nō don.
 Tijenin kelennajo be bin dōron, a be lawuli,
 Tile masa nō don
 Nkalonkulu be nematunu dōron a be wogobe,
 Tile masa nō don.
 Kalahari, Tawudeni, Sahara ni Kalifarini,
 tile masa nō te wa !
 O fana, donsoya mana se jinefaga ma,
 Kecogo de b'o la mene !
 Tuguni, kantigeli mana se korokara ma,
 Kecogo de b'o fana na mene !
 An'o la, bolokurundi mana se juguni ma,
 Kecogo de b'o la fana ke !
 Ola sa, kele min ko don.
 Yerেকে de don folo, yerেকে de fana don,
 Dusubayalankolonkele te,
 kungেকে kōni te wo,
 Fan min be ke an yerew de kan,
 kungokolon de kan.

I ban !

Iban !dije ka fere.
 Ni fiye be nogo a ka toli.
 Ni foloko be duuru, a ka bilen coco-coyi !
 Ni tile be farinya, tasma ka wuli a la
 Ni dugukolo be ceci, a ka fara.
 Ni kulu be kari, a ka yeelen.
 Ni kabakolo be yereyere, a ka dafiri.
 Ni dije be wuli, a ka halaki.
 Ni mogo min fununna,
 o ka foron.
 Ni min be kasi,
 o ka kule.
 Ni min be siran,
 o ka kirin.
 Ni min jolen don,
 o ka wuli.
 I ban ! dije ka fere.

Benkan ni kudayi, kelen te.

Benkan, Benkan koni.

Benkan ni kudayi, kelen te.

kudayi fana te kudayi ye.

Fen saba, Benkan saba :

Politiki, siyansi donnifin.

Benkan, benkan koni

Benkan ni kudayi, kelen te.

Kudayi fana te kudayi ye.

Benkan saba be yen, benkan saba,
hakilina saba,

Jolan saba, magoya jolanw,
jine ni jakumaw, nka badenmaw.

Benkan, benkan koni.

Benkan ni kudayi, kelen te.

Kudayi fana te kudayi ye.

Dafen bee ye waati saba ye.

Cogo di kudayi be se ka ke Kudayi ye ?

Cogo di kudayi te se ka ke kudayi ye,

bawo fenw be yen ?

Benkan, benkan koni

Benkan ni kudayi, kelen te.

Kudayi fana te kudayi ye.

Ko bee Benkan,

Benkan bee be yelema

Yelema bee fenkura, fenkura bee fenkoroto

Foyi fana te ke gansan,

gansan fana ma foyi ke

Kun be ko bee fana na,

Nin bee be Benkan de konɔ.

Nin bee be donni konɔ,

Bunadama be so konɔ,

so be du konɔ,

Du be kin konɔ, kin be dugu konɔ,

Dugu be jamana konɔ,

jamana be kungo kolon konɔ,

Kungo be dije konɔ,

dije be ji konɔ,

Ji be fiye konɔ, fiye be fufalaki konɔ,

dolow bee b'o fana konɔ,

Fufalaki be waati konɔ,

waati be yoro konɔ,

Yoro be waati konɔ, nin bee be donni konɔ,

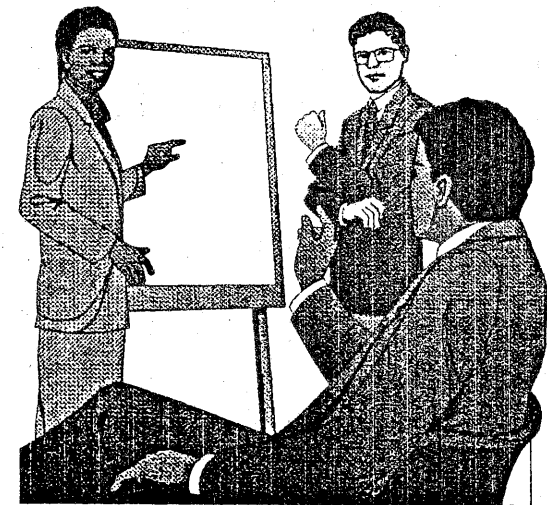
donni be kunkolo konɔ.

Kamasoro dugukolo fensennen cogo min na,

a koorilen don fana ke !
 W'a koorilen be cogo min na,
 a fen kulukulama de don han !
 Fen kulukutu bee fen lafalenw
 Lafalen o lafalen, a konofenw
 meru-meru jogon na, n'u tugu-tugu
 jogon na, de b'a ke kelen ye.
 Kise-kise kelen kelen bee n'a
 dama kolo kelen don.
 Kolo kelen ninnu fana bee
 bora kolojuba kelen na
 Kolojuba in fana masorota
 misen-misen caman fe.
 Misenman-misenmanw fana tinenen
 ye buruburuninw de ye.
 Buru-buruw fana be jogon soro
 misenmanya la,
 denbaya-denbaya juru de fe
 Denbaya juru do de fana tinenen
 ye buruburu ninnu sinti
 Nin sintira nin na, nin sintira nin na
 fo a bee be taa fori fiye na.
 Gosi-gosi jogon na,
 yelen-yelen jogon kan,
 fori-fori ka bo jogon koro,

Yeelenni ni sisiyaliw de fana ye

Fiye y'a dama galabu ye,
 nk'ale fana be fufalaki kono.
 Fufalaki be waati kono, waati be yoro kono,
 yoro yere be waati kono.
 Nin bee be donni kono, donni be kunkolo
 kono,
 Kunkolo min be bunadamaden na,
 bunadama be diye kono, diye be ji kono.

Ne de ye farafin ye !

Ne de ye farafin ye !
 Basi yan ta ye. Basi ni do te kelen ye,
 do fana ye an ta ye.
 Basi ni do bee ye kulu kelen ye.
 Nin bee ye an ta ye.
 Ne de ye farafin ye !
 Suya y'an ta ye. Suya ni paganya te kelen ye,
 paganya fana y'an ta ye.
 Suya ni paganya bee ye kulu kelen ye.
 Nin bee ye an ta ye.
 Ne de ye farafin ye !
 Mori y'an ta ye. Mori ni
 Batutamori te kelen ye,
 Batutamori fana y'an ta ye.
 Mori ni Batutamori bee ye kulu kelen ye.
 Nin bee ye an ta ye.
 Ne de ye Farafin ye !
 Waliju y'an ta ye. Waliju ni suufi te kelen ye,
 suufi fana y'an ta ye
 Waliju nu suufi bee ye kulu kelen ye.
 Nin bee ye an ta ye.
 N'a kera ten, ne de ye farafin ye !
 Alikaba farafin yelen don, o ye donba ye de !
 Misira kaburujan kaburuden dan na,

nko ne de be yen !

N'i y'a men so jeman, so finman de be yen !

Unnn ! nkalon ka korɔ ni dugukolo ye,

Ne de ye nkalon ye !

Dibilankalon ni yeelenlankalon te kelen ye,

Ala kelen de ye tiɛe ye !

Yeɛema be ten

Jiridan mana mo, a be kari, a be dun

jiriden mana mo, hali n'a ma kari,

a be bin, a be dun

yeɛema be ten de,

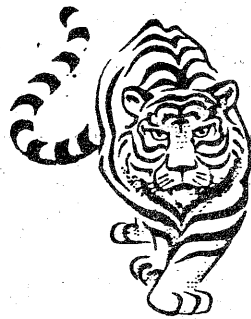
ɲetaayeɛema be ten de,

Ko te ɲe min ko de don,

ko n'a kecogo sira kan.
 Kunfinya kelesi, segenjugu kelesi,
 banajugu kelesi, nogotoya kelesi,
 Tononi kelesi,
 Netaayelema do y'o ye,
 kamasoro waraya do y'o ye.
 Forobaw binni, bagankulubaw marali,
 jegerkenebaw mineni, Jagofenbaw fensenni,
 dunkafa sabatili,
 Alatanu do y'o ye bawo netaayelema do y'o
 ye.

Jiriden mana mo,
 a be kari, a be dun.
 jiriden mana mo,
 hali n'a ma kari, a be bin, a be
 dun.

Yelesma be ten de,
 netaayelema be ten de,
 ko te ne min ko de don,
 ko n'a kecogo sira kan.

IMPRESSION FINITION

Achévé d'imprimer sus les presses
 du journal Kibaru
 N° d'édition: 004/95
 Dépôt légal Avril 1995